

Reconeixement institucional de les àrees metropolitanes Post Habitat III

INTERNATIONAL CONGRESS

POST-HABITAT III
Future challenges
of the metropolis:
a contribution to
the New Urban Agenda

BARCELONA 22-24 MAY 2018

La importància de les àrees metropolitanes en la Nova Agenda Urbana

Les àrees metropolitanes a tot el món tenen molts reptes en comú, especialment els que es deriven de la lluita contra les desigualtats socials i les conseqüències del canvi climàtic. L'aprovació de la Nova Agenda Urbana el 2016, en el marc del Congrés Mundial Habitat III, és un símbol del reconeixement internacional del fenomen urbà. Anteriorment, la Declaració de Montreal sobre les àrees metropolitanes, aprovada el 2015 en el marc de les conferències temàtiques i regionals prèvies a Habitat III, reivindicava un major reconeixement institucional de les àrees metropolitanes. Segons aquest document, els Estats han de concedir millors instruments jurídics i financers a les aglomeracions urbanes i reconèixer la seva importància política en les solucions dels problemes a resoldre.

Tot i les reivindicacions de la Declaració de Montreal, la Nova Agenda Urbana se centra en l'àmbit estrictament

municipal, i tan sols un article (el 90) assenyalava la necessitat d'enfortir la capacitat dels governs subnacionals i locals per aplicar una governança local i metropolitana eficaç i inclusiva. La Nova Agenda Urbana reivindica el "dret a la ciutat", encara que no es reconeix una escala més àmplia que la local. En el context de creixement urbà progressiu i la tendència cap a l'augment de les àrees metropolitanes a tot el món, el "dret a la ciutat" és necessàriament el dret a la ciutat metropolitana. En aquest sentit, cal dotar les àrees metropolitanes dels poders i recursos adequats, així com basar la governança metropolitana en la democràcia, la transparència i la col·laboració.

L'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) té la voluntat d'incidir en el projecte metropolità internacional. En efecte, l'AMB, per les seves característiques i el seu lideratge, vol esdevenir un referent en la reivindicació del dret a la ciutat metropolitana.

La relació entre les agendes locals i globals

La Nova Agenda Urbana proporciona un marc internacional de referència, però les ciutats i àrees metropolitanes treballen amb els seus propis objectius: es tracta de crear un vincle entre l'agenda local i tot allò que s'està treballant en l'agenda global. Un dels temes clau és identificar el model al qual aspira el territori. Cal tenir en compte que les ciutats es troben en diferents fases de desenvolupament i segueixen models urbanístics dispars (compacte, difús, completament urbanitzat o amb grans extensions agrícoles). El tipus de desenvolupament marca en gran mesura l'agenda urbana i el compliment dels drets a la ciutat (dret a l'habitatge, a l'educació, a la sanitat, a l'espai públic, a la participació, etc.), variable segons els casos.

De manera semblant, i en relació a l'aplicació dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), hi ha problemes pel que fa a la definició i el compliment dels indicadors. Sovint les ciutats intenten adaptar-se als ODS sense tenir un pla de desenvolupament propi, és a dir, intenten aplicar reglaments dictats des de dalt sense pensar en l'especificitat local. Cal evitar també la pràctica de posar l'etiqueta dels ODS sense fer canvis substancials en les polítiques urbanes i metropolitanes.

Elements clau de l'agenda metropolitana

Podem agrupar els **reptes metropolitans** per àmbits:

1 La sostenibilitat

Els desafiaments derivats del canvi climàtic, la mobilitat, les inundacions i altres desastres naturals, l'absència de recursos naturals i d'energies renovables s'han de resoldre a escala metropolitana, adaptant-se a la seva morfologia. Per transformar el model de desenvolupament urbà i de mobilitat cal un canvi de paradigma i mentalitat per part de la ciutadania i també voluntat i compromís polític.

2 La planificació urbana i metropolitana

Cal evitar l'urbanisme fragmentador (*splintered urbanism*) i promoure models de ciutat metropolitana compacta, tot i que hi ha aglomeracions amb grans dèficits en termes de planificació urbanística, on el repte és més difícil. L'ordenament dels assentaments informals i l'arribada de persones migrades és fonamental pel seu impacte en l'habitatge, la cohesió i l'economia, com també l'envelliment dels habitants. Cal disposar de bones dades per fer una bona planificació.

3 La cohesió social

La manca de capital social és un problema per a la cohesió social, cal crear espais de convivència que garanteixin la diversitat i democratitzar els espais públics. L'escola i els espais de socialització dels infants són una eina de cohesió social important, com també assegurar ciutats metropolitanes segures. Cal promoure la cohesió social des de baix (*polítiques bottom-up*), des dels barris cap a la ciutat metropolitana. La cohesió i inclusió social és un pilar del dret a la ciutat metropolitana: les àrees metropolitanes desiguals no garanteixen els drets fonamentals.

4 El desenvolupament local i competitivitat econòmica

Cal obtenir recursos i aprofitar al màxim els actius de les àrees metropolitanes, especialment de les menys atractives. A més, cal desenvolupar les capacitats per prestar serveis locals i alhora acostar-se a institucions financeres. També és necessari adaptar-se als canvis econòmics i a la pujada de preus de l'habitatge i del cost de la vida, com als efectes del turisme i de l'economia informal. Altres reptes són lluitar contra la desocupació, garantir la seguretat i atenuar els efectes dels conflictes globals en les economies urbanes.

I en dues **dimensions transversals**:

1

La participació ciutadana

El desenvolupament de la participació ciutadana sol ser la gran oblidada de les polítiques urbanes i metropolitanes. En moltes ciutats es duen a terme iniciatives de participació ciutadana però que presenten problemes en el seu desenvolupament.

– Sovint són instruments de consulta ciutadana, no de deliberació o codecisió. Cal afavorir els **mecanismes de participació real**, com els pressupostos participatius, o debatre la utilitat de certs equipaments i serveis.

– A les grans àrees metropolitanes costa més gestionar les propostes i que la gent se senti partícip del procés. A més, les persones que viuen en assentaments informals sovint **no se senten ciutadanes** amb drets i, per tant, la participació és molt més complicada.

– La participació és idònia a escala local: és un espai per a la **innovació** i la no repetició dels errors produïts a escala nacional. A escala metropolitana hi ha menys exemples, i cal promoure'ls.

– La participació ha de representar una **varietat d'interessos** i, per tant, cal garantir que hi participin una diversitat d'actors.

2

La governança metropolitana

La governança és clau per poder implementar polítiques metropolitanes, especialment els elements següents:

– Cal lideratge i capacitat de generar orgull de ciutat metropolitana.

– Cal voluntat política per a afrontar els problemes, així com visió a llarg termini.

– Cal més transparència en els processos de decisió i en la generació i gestió de dades.

– Cal tenir les competències adequades i els recursos financers (pressupost), tècnics (dades, instruments) i humans (personal qualificat).

– Cal millorar la coordinació entre els diferents ens administratius i àmbits de govern que intervenen en el territori.

– Cal implementar polítiques metropolitanes integrals i transversals, i avaluar-les.

– Cal afavorir la cooperació entre els municipis i no la competició.

– Cal generar consensos i aconseguir una visió compartida dels reptes i les solucions.

– Calen polítiques de transparència complementàries a la participació ciutadana, que ajudin a crear confiança ciutadana cap a les institucions. Les dades i la informació poden apoderar una comunitat que formalment no té poder.

– Cal assegurar que les veus de les diverses parts interessades estiguin representades i en equilibri: tant els líders polítics i les administracions públiques, com les persones expertes, universitats i la societat civil organitzada. A més, cal tenir en compte el sector privat i la influència dels actors internacionals, com el Banc Mundial o el Banc Interamericà de Desenvolupament, a través dels seus programes de finançament.

La proposta metropolitana de Barcelona a la Nova Agenda Urbana

Coordinació metropolitana: des de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) reivindicuem el nostre paper com a institució que permet una coordinació metropolitana tot respectant les identitats dels 36 municipis membres. Tenim una metròpoli molt diversa, amb municipis de diferents mides, teixits urbans i composició socioeconòmica. Tot i així, hi ha polítiques metropolitanes que s'estan executant perquè són necessàries i ens beneficien a tots, en temàtiques com per exemple habitatge, ocupació, emprenedoria, mobilitat sostenible, ecològica, planificació urbanística, recuperació d'espais naturals o desenvolupament econòmic.

Escala humana: des de l'AMB volem evitar que les infraestructures fragmentin el territori. Cal recórrer l'espai metropolità i potenciar el paisatge metropolità, recobrant les àrees verdes i els espais naturals. Reivindicuem un dret ciutadà que existia al segle XIX i que s'ha perdut: la possibilitat d'anar a peu d'un municipi a un altre i entre barris de la mateixa ciutat. Cal protegir la xarxa d'infraestructura tova: la que usen els vianants i els ciclistes, creant una xarxa mínima metropolitana.

Pluralitat: cal impulsar projectes que generin una pluralitat social metropolitana, fent equipaments metropolitanos de referència com a contrapès a les centralitats municipals ja existents, equilibrant la població i recuperant la perifèria com a centralitat. Cal evitar que hi hagi la sensació que hi ha ciutadans de primera i segona categoria en l'accés a equipaments i serveis, com per exemple el transport públic.

Actor: l'AMB també té una funció de defensora dels interessos generals del territori i participa en nombroses xarxes internacionals de ciutats i àrees metropolitanes, com CGLU, Metropolis, Medcities o Metrex. L'AMB també ha impulsat l'European Metropolitan Authorities, un fòrum creat el 2015 que reuneix anualment alcaldes de diverses àrees metropolitanes europees per a reclamar una major visibilitat del fet metropolità i millors instruments de governança metropolitana. També demanem a la Unió Europea més participació de les àrees metropolitanes en els assumptes europeus, com en la gestió dels fons estructurals corresponents als seus territoris.

Conclusions

- Cal aterrar les propostes de la Nova Agenda Urbana a una **escala metropolitana**: reivindicuem el dret a la ciutat metropolitana.
- Necessitem desenvolupar una **governança metropolitana compartida**, amb les competències i els finançament adequats, així com presència internacional i reconeixement polític internacional i nacional.
- Cal crear un **relat metropolità** i polititzar l'espai metropolità: que sigui apropiat per la ciutadania com a espai d'assoliment dels seus drets bàsics (dret a la mobilitat, a la cultura, a l'habitatge, a l'aire net, a l'educació, etc.). Cal assegurar que aquest relat sigui compartit i construït de manera inclusiva i amb perspectiva de gènere.
- La **solidaritat metropolitana** és necessària: no volem ciutadans de primera i segona categoria en el territori metropolità.

Barcelona, 23 de maig de 2018

Aquest document s'ha elaborat amb base a les contribucions dels següents participants en *workshops* i reunions de treball organitzats per l'AMB:

Ajuntaments metropolitans

Badalona

Josep Maria Llagostera. Assessor de Govern

Francesc Duran i Vilalta. Regidor d'Espais Públics i Mobilitat

Mercedes Estébanez Herrero. Assessora d'Espais Públics i Mobilitat

Oriol Lladó Esteller. Primer tinent d'alcalde de Badalona Habitable

Cerdanyola del Vallès

Joan Carles Sallas. Arquitecte. Secció de Planificació Estratègica

Pallejà

Joan Torras Jareño. Cap de l'Àrea de Territori

Jordi Carbonell Blázquez. Regidor de Medi Ambient

Sònia Cano Lavado. Tècnica de Medi Ambient

Gavà Cristina Rodríguez Gómez. Tècnica d'Ocupació

Gavà

Rosa Maria Alemany Monleón. Cap del Departament d'Acció Social i Mediació

Rosa Maria Fernández. Tinenta d'alcalde de Ciutat i Territori

Hospitalet de Llobregat

Demetrio Romero. Àrea de Coordinació, Planificació, Desenvolupament Econòmic i Ocupació. Oficina de Projectes Estratègics

Molins de Rei

M. Carme Pi. Directora de l'Àrea de Desenvolupament i Promoció d'Estratègica Local

Sant Boi de Llobregat

Àngela Herrera Molina. Tècnica en Innovació Social

Sant Andreu de la Barca

Eva Prim. Regidora d'Urbanisme

AMB

Ramon Torra. Gerent de l'AMB

Eduard Saurina. Adjunt a gerència

Héctor Santcovsky Grinberg. Director de l'Àrea de Desenvolupament Social i Econòmic

Oriol Illa. Director de l'Àrea d'Internacional i de Cooperació

Guillem Espriu. Cap de l'Oficina de Polítiques Socials

Xavier Casas. Cap del Servei de Desenvolupament Econòmic

Antoni Farrero. Coordinador d'Infraestructures de l'AMB

Joan Maria Bigas. Director de Mobilitat i Transport

Carles Conill. Director de Serveis de Mobilitat Sostenible

Josep Maria Carreras. Director de Serveis d'Urbanisme

Maria Peix. Cap del Servei de Cooperació Internacional

Xavier Tiana. Cap del Servei de Relacions Internacionals. Secretari General de la xarxa Medcities.

Helena Miralles. Cap del Servei de Prospectiva i Estratègia

Experts i expertes nacionals i internacionals

Khaled Ben Abdessalem. Planificació Urbanística Estratègica: Formació/Adaptació metodològica, Susa (Tunísia)

Paola Andrea Arjona. Directora tècnica de l'Aliança Euro-Llatinoamericana de Cooperació entre Ciutats, Mèxic

Durganand Balsavar. Arquitecte, Chennai (Índia)

Solano Benítez. Arquitecte, Uruguai

Barbara Berninger. Cap de la Divisió d'Afers de la UE i Internacionals, Secretaria Regional de Metropolis, Berlín (Alemanya)

Yolanda Bichara. Directora executiva de l'Oficina de Planificació de l'Àrea Metropolitana de San Salvador

Paula de Castro. Investigadora i gestora de projectes al CIDOB, Barcelona

Javier Corvalán. Professor a la Facultat de Disseny Arquitectònic i Arts a la Universitat Nacional d'Asunción (Paraguai)

Cynthia Echave. Coordinadora de l'Àrea d'Urbanisme i Espai Públic a l'Agència d'Ecologia Urbana de Barcelona

Oriol Estela. Coordinador general del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona

Jan Erasmus. Director d'Estratègia i Relacions Internacionals de la Ciutat de Johannesburg (Sud-àfrica)

Nelson Fernández. Director de Relacions Internacionals i Cooperació. Uruguai

Mariana Flores. Assessora de la Coordinació General d'Afers Internacionals del Govern de la Ciutat de Mèxic

Allison Garland. Directora d'iniciatives d'investigació del Wilson Center sobre polítiques de resiliència urbana i finançament d'habitatge sostenible, Estats Units

Vicente Guallart. Cofundador i director de l'Institut d'Arquitectura Avançada de Catalunya, Barcelona

Mateu Hernández. Director executiu a Barcelona Global, Barcelona

Thomas Honeck. Polítiques de xarxes internacionals al Departament del Senat de Berlín de Medi Ambient, Mobilitat i Protecció Climàtica, Berlín (Alemanya)

Margarita Jover. Professora associada d'Arquitectura a la Universitat de Virgínia i cofundadora d'Aldayjover Architecture and Landscape, Estats Units

Paulius Kulikauskas. Assessor interregional al programa ordinari de cooperació tècnica al Programa de les Nacions Unides per als Assentaments Humans

Bessy Kong. Departament d'Habitatge i Desenvolupament Humà (HUD) a l'Oficina d'Habitatge Públic i Indígena (PIH) dels Estats Units

Simon Langelier. Assessor de Relacions Internacionals de la Ciutat de Montreal (Canadà)

Meritxell Martell. Consultora internacional, Espanya

Joao Jorge Matlombe. Coordinador de l'Agència de Transport Metropolità a Maputo (Moçambic)

Daniel Pearl. Cofundador de l'OEUUF (Office de l'Éclectisme Urbain et Fonctionnel), professor associat a la Universitat de Montreal (Canadà)

Peter Rich. Arquitecte, Sud-àfrica

Patricia Rodríguez. Directora del Pla Mestre a La Habana Vieja (Cuba)

Salvador Rueda, Director de l'Agència d'Ecologia Urbana de Barcelona

Mariona Tomàs. Professora de Ciències Polítiques i membre del Grup d'Estudis Locals a la Universitat de Barcelona

José M. Saez. Professor a la Facultat d'Arquitectura, Disseny i Arts de la Universitat Catòlica de Quito, Equador

Azza Sirry. Professora d'Urbanisme al Centre d'Investigació Nacional sobre Habitatge i Edificació al Caire (Egipte)

Rahmatouca Sow Dieye. Directora de l'Oficina Tècnica de l'alcalde de Dakar (Senegal)

Farouk Tebbal. Membre del Consell d'administració de l'EMI (Earthquake and Megacities Initiative) i consultor principal per a GIZ a la regió del Magreb sobre polítiques urbanes i municipals, Algèria

Joao Teodosio Tiqué. Arquitecte, professor de la UEM (Universidade Eduardo Mondlane), Moçambic

Octavi de la Varga. Secretari general de Metropolis. Barcelona

Sophie Willaumez. Departament de Relacions Internacionals de la regió de Brusel·les-Capital, Brusel·les (Bèlgica)

Nicholas You. Assessor del World Future Council i adjunt al Centre for Liveable Cities, Singapur

POSTHABITAT3.AMB.CAT

#PostHabitatIIIAMB #NewUrbanAgenda #NovaAgendaUrbana